

KÉPES KÖSZÖNTŐ

Ez év november 29-én Kovalovszki Júliát köszöntjük születésnapján, aki ebben a megyében, Gyulaváriban született nyolc évtizede. A dobozi gátőr lánya tehetsége és szorgalma, valamint szülei áldozatkészsége révén közismertségnek és köztiszteletnek örvendő régész-szakember lett, a Magyar Nemzeti Múzeum tudományos főmunkatársaként vonult nyugállományba. Még akkor is említésre méltó körülmény ez, ha jól tudjuk, hogy a második világhézag követően sokan járták be a társadalmi felemelkedésnek ezt az útját. Julika ugyanis lélekben és tevékenységében soha nem hagyta el szülei és ősei világát, a magyar parasztságot. Pályakezdése óta az ő történelmüket, küzdelmes múltjukat kutatja – ásóval, bontókéssel, rajz- és író tollal.

1955-ben szerzett középkori régészetből oklevelet az Eötvös Lóránd Tudományegyetemen. Szakdolgozatában – amely 1957-ben a Régészeti Füzetek egyik köteteként látott napvilágot – Szentes határának régészeti lelőhelyeit gyűjtötte össze. Szentesi munkálkodása idején készítette róla az itteni első felvételt Csalog József, a szentesi múzeum akkori igazgatója. (*1. kép.*) A koszorúba font hajú vékony fiatal lány éppen a tudományt készül meghódítani. Talán már biztos is volt benne, hogy ez feltétlenül sikerülni is fog.

1955-ben a békéscsabai Munkácsy Mihály Múzeum lett az első munkahelye. 1958. november 1-től pedig a Magyar Nemzeti Múzeum Középkori Osztályára került, amelyik abban az időben (s később még sokáig) a magyarországi középkori falukutatás legfontosabb műhelye volt. Nagy szorgalommal látott neki hivatása gyakorlatának. Az akkoriban kibontakozó új régészeti szakterület, a középkori falvak kutatását szemelte ki magának, ezt választotta tudományos munkássága elsőrendű feladatának. Résztvevője volt az országban folyó szinte minden faluásatásnak (Oroszáza-Kardoskút, Csongrád-Felgyő, Visegrád-Várkert, Nagyvázsony, Pilismarót). Méri Istvánban, Árpád-kori falukutatásunk megteremtőjében igazi mesterére talált, az ő nyomdokain haladva vált maga is példászerű faluásatóvá. Sorra-rendre követték is egymást önálló feltárásai, előbb Szarvas határában, majd a hatvanas évek elejétől a Tiszaeszlár melletti Bashalmon, szülei lakóhelyén, a Bélés megyei Dobozon, majd a Visegrád melletti Várkertben. Amikor a középkori falvak történetét a hatvanas években a kitűnő Szabó István megírta, a régészeti eredményekről főként Méri István és Kovalovszki Júlia dolgozatai alapján számolt be. Julika munkásságát magasra értékelték a legkiválóbb magyar régészek is, köztük egykori tanára, László Gyula. Nem véletlen, hogy a bashalmi ásatás feldolgozásával nála doktorált. A dok-

tori értekezés az Akadémiai Kiadónál jelent meg nyomtatásban, 1980-ban. Ennek a könyvnek a borítójáról vettük Julika arcképét. (2. kép.) A könyv egyébként azóta kötelező olvasmány a középkoros régészhallgatók számára minden olyan magyar egyetemen, ahol nemzetközi színvonalú képzés folyik. (Sajnos, nem mindenütt ez a színvonal a jellemző.)

Kovalovszki Júlia feltáró tevékenysége azonban nem korlátozódott a faluásatásokra. Kutatta a középkori várakat s az egyházi épületeket is. Ez utóbbiak közül kiemelkedik a feldebrői templom és kolostor feltárása. Maga a templom még a XI. század elején – Szent István korában – épült, s minden bizonnyal ide temették Aba Sámuel királyunkat. A kutatást Méri Istvánnal kezdték, majd a Tanár úr halála után egyedül folytatta. Innen valók következő képeink. Az elsón Julika fényképez, mögötte állandó segítője, az irodalomtörténész Varga Katalin (3. kép), a másodikon pedig az ásatási munkások láthatók (4. kép). (Amikor végiglapoztam Julika ásatási dokumentációjának fotóit, mindenütt tapasztalhattam, hogy sosem feledkezett meg arról, hogy megőrökítse a kétkezi munkát végző munkatársait.)

A következő képek Visegrádhoz fűződnek, ahová Julikát sokévi kutatómunka köti, aktív ásatói tevékenységének utolsó időszakában az itteni várkerti Árpád-kori falu feltárásán dolgozott. Ezt a munkát Gróf Péter vette át tőle, aki mostanság is folytatja az ásatást. Ő szervezett a kilencvenes években egy ásatási szemlét, itt készült az a felvétel, ahol Julika látható Varga Katalin, Gróf Péter és Dienes István társaságában. (5. kép.) Ellátogattak ekkor a szomszédos Dömösre is, ahol megtekintették a helyi királyi emlékhely kiállítását, amelynek emlékkönyvébe írt be Julika. Mellette Dienes István, a háttérben Mesterházy Károly látható. (6. kép.)

A fényképek mellett ezernyi képet őrzök emlékezetemben, hiszen 1967 ősztől együtt dolgoztunk a Nemzeti Múzeumban, azon a nevezetes Középkori Osztályon, amelyet azóta – ostoba módon – már meg is szüntettek. Akkor még reggelenként és ebéd után együtt kávéztunk, s az asztal melletti beszélgetések sokszor magas tudományos disputának is beillettek. Naponta megcsodáltuk, milyen étvágygerjesztően igazgatta el Julika gazdag ebédjét, ahogyan azt csak a kiváló háziasszony tudja. Volt ott minden finomság, amit a modern táplálkozástudomány szerint életveszélyes fogyasztani.

Figyelemmel kísérhettük, hogy a gondos ásató milyen műgonddal tisztázza le az ásatási dokumentációját. Mert Julika mellelleg rajzolni is nagyszerűen tud, a dokumentációt és egyéb rajzokat mind maga készítette, félnapokat görnyedve a rajzasztal fölé. De aktív részese volt a leletanyag restaurálásának is, összekeresgélvén az egy edényhez tartozó cserépdarabokat, mivel ebben a kirakós játékban a restaurátorok türelme gyakorta elfogyott. A leltárkönyvek sok-sok kötete őrzi szép kézírású, gondos bejegyzéseit.

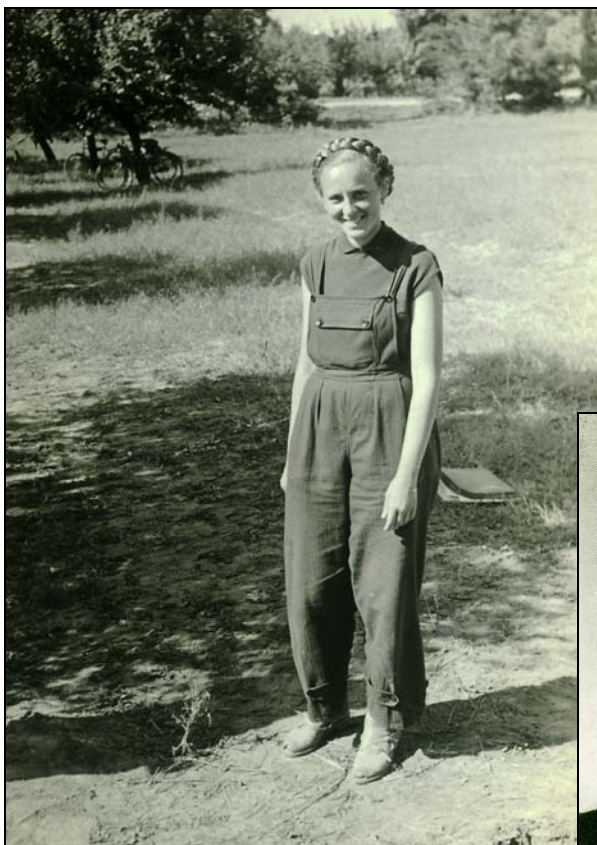
1976-ban részt vettem a Székely Orsolya által rendezett tízrészes Honfoglalás c. TV-filmsorozat munkálataiban. Az év őszén javasoltam, hogy a régész munkáját bemutató felvételeket Julika dobozi ásatásán forgassuk le. Így is történt. Szép verő-

Képes köszöntő

fényes őszi nap és szívélyes vendéglátó fogadott bennünket. Nem véletlenül, hiszen Julika falujába látogattunk (amelynek ma már díszpolgára). Megismertük szüleit, s mondanom sem kell, édesapja is ott dolgozott az ásatáson, tehát saját lánya volt a főnöke. A „főnök” példaszerű akkurátussággal vezette az ásatást, így aztán az itt készült felvételek oktatófilmként is szolgálhattak az akkori régészek számára.

Ezzel a képpel az emlékemben köszöntöm Kovalovszki Júliát születésnapján, kívánva néki derűs éveket, kívánva, hogy küzdje le a rátört betegséget, s még sokáig lelje örömét a szellemi alkotásban.

Fodor István

1. kép.
A koszorúba font hajú régéslány

2. kép.
Immáron Dr. Kovalovszki Júlia

3. kép. Fotózás Feldebrón

4. kép. A feldebrői ásatási munkások

5. kép. Látogatás Visegrádon

6. kép. Beírás a vendégeknyvbe